

AD 303

ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Приета: Прот. № 14 от 28.02.2002г., изм. прот. № 15 от 16.10.2006 г., изм. прот. 11 от 17.09.2011

Лектор: Доц.д-р Никола Аврейски

АНОТАЦИЯ

Дисциплината интерпретира актуалните проблеми на стратегическото сътрудничество между европейските и северноамериканските държави. Очертават се характерните особености на евроатлантическото сътрудничество на различните му етапи. Същността на сътрудничеството се представя и чрез формите на неговото проявление – регионални, континентални и трансконтинентални. Откроява се мястото на новите демокрации и по-специално на Република България в съвременното евроатлантическо сътрудничество.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Чрез дисциплината се цели студентите да придобият знания за:

- съществената разлика между външната политика на една държава, основаваща се по правило върху националните интереси, и международните отношения, изградени върху общочовешките ценности;
- принципите на международното общуване, заложен в основните документи на съвременното международно право;
- различните степени на обвързаност при класическото международно сътрудничество, предполагащо консенсус и ненакърнимост на държавния суверинитет, и интеграцията, налагаща доброволен отказ от част от държавния суверинитет и делигирането му на наднационални институции;
- най-авторитетните и жизнеспособни международни организации в евроатлантическото пространство;
- мястото на Република България в евроатлантическото сътрудничество.

Третирането в лекционния курс на особено актуалните за съвременна България материя има за цел да способства за формиране у студентите на умения за:

- използване на познанията за мястото на Република България в евроатлантическата зона при професионалната им реализация в условията на приобщаване на страната към трансатлантическите структури;
- критичен и самостоятелен анализ на текущите събития и предизвикателствата пред евроатлантическото сътрудничество.

ПРЕДПОСТАВКИ

Дисциплината предполага предварително изучаване на Външна политика на България.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

специалност	статут	Кредити	редовно обучение			задочно обучение		
			л	с	у общ	л	с	у Общ
Публична администрация	Задължителна	6	45	15	60	30		30

СЪДЪРЖАНИЕ НА КУРСА

Тема 1. Предмет и задачи на дисциплината Евроатлантическо сътрудничество.

Терминът “Евроатлантическо сътрудничество”. Класическо международно сътрудничество – фактори, принципи, субекти, средства. Интеграция – видове, равнища. Основни етапи на евроатлантическото сътрудничество.

Методологически трудности при анализа на евроатлантическото сътрудничество. Историографски обзор на изследванията в тази област.

Тема 2. Европа в политическото развитие на света до края на XIX век.

Преместване на центъра на цивилизациите от Древния Изток в Европа. Взаимоотношения с младия ислямски свят. Старият континент – люлка на националните държави, на промишления преврат, на буржоазните революции, на мощни духовни движения, на първите международни политически системи и на най-ранните международни организации.

Великите географски открития, колонизирането и християнизиранието на отвъдморските територии. Илюзията за вечно господство над света.

Формиране на европейската цивилизация.

Тема 3. Северна Америка до края на XIX столетие.

Северна Америка до нейното откриване от европейците. Колонизирането ѝ от европейските метрополии. Борба на северноамериканските колонии за независимост.

Създаване на САЩ и техният икономически и политически възход до края на XIX век. Формиране на щатската национална идентичност.

Канада – първият и най-успешно развиващият се британски доминион. Канадската идентичност. Взаимоотношенията с бившата метрополия и със Съединените щати.

Тема 4. Възникване и развитие на паневропейската идея.

Метаморфозите на Европа: от мит през географско понятие до представа за културно единство на населяващите континента народи. Проекти за общо бъдеще на европейските народи – до и след Великата френска революция. Горчивият опит от двете световни войни и съзряването на паневропейската идея.

Опити за осъществяване на планове за европейско строителство. Европейската интеграция – най-оригинален политически проект на XX век. Уникалният шанс пред общоевропейската идея след приключването на Студената война.

Тема 5. Панамериканизмът – поява, развой, реализация, проблеми.

Възникване на панамериканската идея в Латинска Америка и възприемането ѝ от Съединените щати (“Доктрината Мънро”).

Опити на латиноамериканците за практическа реализация на панамериканизма и създаване на Международен съюз на американските републики под лидерството на Вашингтон. Панамериканските конференции и учредяването на Организация на американските държави. Краят на Студената война и възникването на панамериканските алтернативи – групата Меркосур и Северноамериканското споразумение за свободна търговия (НАФТА).

Тема 6. Класическото сътрудничество между Европа и Северна Америка (от края на XIX в. до Първата световна война).

Формиране на условия за преход на европейците и северноамериканците от конфронтация към сътрудничество.

Съперничество за доминиращо влияние над Канада и в Латинска Америка. Сътрудничеството в Океания. “Доктрината на отворените врати” на САЩ и нейното приложение в Азия и в Африка с участието на европейските велики сили. Щатската политика на изолационизъм спрямо Европа.

Промени в съотношението на силите.

Тема 7. Западното сътрудничество от Първата световна война до средата на XX век.

Поява на термина “демократичен Запад” като контрапункт на “авторитарния Изток”. Формиране и утвърждаване на теорията за “западната цивилизация”.

Утвърждаване на САЩ като велика сила в хода на Първата световна война. “14-те точки на Уилсън” и Версайско-Вашингтонската международна система. Поставяне на Обществото на народите под влиянието на европейските велики сили. Начало на трансформирането на Британската империя в Общност на нациите. Изявяване на Канада като самостоятелен фактор в западното сътрудничество и сближаването ѝ със Съединените щати. Фашизмът и съветската концепция за колективна сигурност.

Странната Антифашистка коалиция на демократичните САЩ, колониалната Британска империя и болшевишкия СССР по време на Втората световна война и договарянето на Ялтенската международна система.

Тема 8. Атлантическото сътрудничество по време на Студената война.

Възникване на атлантическата идея в САЩ и странната съдба на Атлантическата харта.

Съветската инвазия в Източна Европа, “Доктрината Труман” и началото на Студената война.

От англосаксонски към атлантически съюз. Изграждане на първите атлантически структури (Организацията за европейско икономическо сътрудничество и НАТО) и на техните източни конкуренти (Съветът за икономическа взаимопомощ и Организацията на Варшавския договор).

Съперничеството между “малка Европа” и “Голяма Европа”.

Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа като алтернатива на Студената война.

Тема 9. Евроатлантическото сътрудничество от началото на 90-те години на XX в. до наши дни.

Безкръвната победа на демократичния Запад над тоталитарния Изток в Студената война. “Нежните рефолуции” в страните на Централна и Източна Европа и отхвърлянето на съветската доктрина на “ограничения суверинитет”. Външнополитическата преориентация на новите демокрации.

Радикално реструктуриране на международната система след Студената война. Превръщането на САЩ в единствената мегасила в света и опитът на Вашингтон за налагане на “нов глобален ред”.

Преход от блоково към евроатлантическо сътрудничество. Вътрешна и външна трансформация на оцелелите международни организации в евроатлантическата зона.

Тема 10. От Организация за европейско икономическо сътрудничество към Организация за икономическо сътрудничество и развитие.

Следвоенната разруха на Европа и “План Маршал” на САЩ за нейното възстановяване. Създаване на Организацията за европейско икономическо сътрудничество от западноевропейските държави. Преход на Организацията от икономическо към военно сътрудничество.

Дискусията за съдбата на ОЕИС и учредяване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Ролята на ОИСР в развитието на атлантическото и евроатлантическото сътрудничество.

Тема 11. НАТО – основна международна организация в евроатлантическата зона.

Атлантизмът, Западният съюз и подписването на Северноатлантическия договор. Разширения на НАТО в годините на Студената война. Конкуренция с Организацията на Варшавския договор. Развитие на военната доктрина – от “масирано разрушаване” през “въздържане” към “разумна достатъчност”. Опит за реорганизация на НАТО. Проблеми, свързани с гръцко-турския конфликт, “европейската идентичност” и Хелзингския процес.

Адаптиране на стратегическата концепция и реформиране на военната структура на Алианса след победата в Студената война. Инициативата “Партньорство за мир” и посткомунистическите държави в Европа. Историческите разширения на Изток.

Операции на Алианса.

Основни органи на НАТО, механизми на вземане на решения и привеждането им в изпълнение.

Политическа философия на по-нататъшното разширяване на пакта.

Концепцията за “европейска отбранителна идентичност”, съперничеството с Европейския съюз и ролята на Западноевропейския съюз.

Дискусиите за бъдещето на Северноатлантическия пакт.

Тема 12. Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа – най-широкообхватен форум в евроатлантическото пространство.

Предпоставки за възникване на международна организация, алтернативна на тоталното противопоставяне Запад – Изток. Общоевропейското движение и Хелзинкият процес. Съвещания за сигурност и сътрудничество в Европа. Трите “кошници на сътрудничеството” в рамките на СССЕ по време на Студената война.

Трансформиране на Съвещанието в Организация за сигурност и сътрудничество в Европа. Ръководни органи. Механизъм за вземане на решения и привеждането им в изпълнение.

Принос на ОССЕ за разоръжаването на Европа, изграждането на доверие между Изтока и Запада, ускоряването на демократичните промени в страните от ЦИЕ и установяването на нов морален кодекс на европейските държави. Пактът за стабилност. Мисии на организацията.

Концепция за сигурността на Европа през XXI век.

Средиземноморско и далекоизточно сътрудничество на Организацията.

Тема 13. Северна Америка и Съветът на Европа.

Отношението на Белия дом към създаването на организацията. Вашингтон и англо-френското съперничество за лидерство в Съвета на Европа. Преразглеждане на политиката на САЩ към СЕ от началото на 60-те до началото на 70-те години. Проблеми на взаимоотношенията между САЩ и Съвета на Европа след Студената война.

Канада и Съветът на Европа.

Тема 14. Американската политика спрямо Западноевропейския съюз

Американската подкрепа за изграждането на Западния съюз и неговата трансформация в Западноевропейски съюз. Поставяне на ЗЕС под контрола на НАТО. Предизвикателствата на Еврогрупата и Независимата европейска програмна група. Проблемът с възобновяването на самостоятелната дейност на ЗЕС по време на "Втората студена война". Възприпятстване на преориентацията на ЗЕС към Европейския съюз след Студената война. Преразглеждане на отговорностите за европейската сигурност в началото на XXI век.

Тема 15. САЩ и европейската интеграция

Американската подкрепа за създаването на Европейската общност за въглища и стомана, Европейската общност за атомна енергия и Европейската икономическа общност. Позицията на Вашингтон по отношение на конкуренцията между Европейските общности и Европейската асоциация за свободна търговия. Преразглеждане на политиката на САЩ към Европейските общности през 60-те години. Странното съчетание на словестна подкрепа на европейската интеграция с реалното американско-европейско съперничество. Американската политика на хегемонизъм след Студената война и стремежът на Европейския съюз към еманципиране на Европа.

Тема 16. Регионалното сътрудничество в евроатлантическото пространство.

Опитът от регионалното сътрудничество до Втората световна война.

Жизнеспособни регионални организации от годините на Студената война: Бенелюкс, Дунавска комисия, Северен съвет.

Причини за подема на регионалното сътрудничество след Студената война. Регионални организации на старите демокрации: Европейска асоциация за свободна търговия, Северноамериканско споразумение за свободна търговия (НАФТА). Регионални организации с участието на стари и нови демокрации: Съвет на държавите от Балтийско море, Централноевропейска инициатива, Организация за черноморско икономическо сътрудничество, Пакт за стабилност, Съвет за регионално сътрудничество. Регионални организации на новите демокрации: Общност на независимите държави, Централноевропейско споразумение за свободна търговия. Регионални инициативи на САЩ и на Европейския съюз в Югоизточна Европа.

Роля на регионалните организации в укрепването и развитието на евроатлантическото сътрудничество.

Тема 17. Страните от Централна и Източна Европа в международния живот.

Народите от ЦИЕ – арена на съперничество между универсалните религии и великите сили.

Опитът от сътрудничеството между народите и държавите от ЦИЕ.

Разпадане на изкуствени държавни образувания и оформяне на подсистеми в ЦИЕ след Студената война.

Място на страните от ЦИЕ в стратегията на европейските и трансатлантическите организации.

Форми за интегриране на постсоциалистическите страни в евроатлантическото пространство.

Зоните на нестабилност в ЦИЕ и евроатлантическата сигурност.

Тема 18. България и евроатлантическото сътрудничество.

Опитът от участието на България в международни организации.

Основания за евроатлантическата ориентация на България и обрат във външната ѝ политика след началото на демократичните промени в страната. Превъзможване на "образа на врага".

Вграждането в евроатлантическите структури като главен външнополитически приоритет на Република България. Пътят на България към СЕ, ОССЕ, НАТО и ЕС.

Отношенията със ЗЕС и ЕАСТ. Включване на страната в нови регионални организации: ОЧИС, ЦЕИ, ЦЕФТА, Пакт за стабилност, Съвет за регионално сътрудничество.

Евроатлантическият контекст на поведението на България в международното общуване.

Тема 19. Актуално състояние, проблеми и перспективи на евроатлантическото сътрудничество.

Относителна тежест на различните международни организации от евроатлантическата зона в световния политически живот. Равнища на тяхната жизнеспособност, ефективност и перспективност.

Проблеми на взаимоотношенията САЩ – Европа. Мястото на Русия в евроатлантическото сътрудничество.

Светът в търсене на нов компромис. Новата среда на международната сигурност и сътрудничеството с ООН при управлението на кризисни ситуации и предотвратяване на конфликти. Политическата футурология пред дилемите: глобализъм или регионализъм, еднополюсен или многополюсен свят.

КУРСОВА ЗАДАЧА

На студентите се предлага възможност за подготовка на курсова работа по проблем, свързан с евроатлантическото сътрудничество. За улесняване избора на студентите се предлага примерен списък на теми. В края на семестъра се провежда събеседване въз основа на евентуално разработената курсова работа и по нейната тематика.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Придобитите знания и умения на студентите по дисциплината се оценяват чрез писмен изпит.

При формирането на крайната оценка се взема предвид качеството на евентуално разработената курсова работа.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Аврейски, Н. Корените на американско-европейското (не)разбирателство: Европейската политика на САЩ до началото на XX век. – Международни отношения, 2009, кн. 2, с. 29-48.
2. Аврейски, Н. По пътя на дистанцираното сътрудничество: Европейската политика на САЩ [от началото на Първата до навечерието на Втората световна война]. – Международни отношения, 2010, кн. 1-2, с. 137-170.
3. Аврейски, Н. Странният военновременен съюз: Европейската политика на САЩ по време на Втората световна война. – В: Модерният историк. Т. 2. Юбилеен сборник в чест на проф. дин Андрей Пантев. В. Търново, 2011, с. 243-268.
4. Аврейски, Н. САЩ и Европейските общности. – В: Предизвикателства пред висшето образование и научните изследвания в условията на криза: Международна конференция. Т. III. Бургас, 2010, с. 314-329.
5. Аврейски, Н. САЩ и Европейският съюз. – Във: Взаимодействието теория – практика: ключови проблеми и решения. Т. II. Бургас, 2011, с. 40-50.
6. Аврейски, Н. Западноевропейският съюз – индикатор за състоянието на трансатлантическите отношения. – Международни отношения, 2007, кн. 4, с. 5-34.
7. Аврейски, Н. Конкуренцията в съвременната европейска архитектура на сигурността. – Военен журнал, 2006, кн. 3, с. 75-85.
8. Аврейски, Н. Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа – най-широкообхватен европейски форум. – Военноисторически сборник, 2006, кн. 1-2, с. 86-94.
9. Аврейски, Н. Трансформацията на Запада и еманципацията на Европа. – Списание на БАН, 2008, кн. 1, с. 43-54.
10. Аврейски, Н. Различните визии за Европа. – Геополитика & геостратегия, 2009, кн. 3, с. 52-75.
11. Аш, Т. Свободният свят: Америка, Европа и изненадващото бъдеще на Запада. София, 2005.
12. Банов, Й. Планът Маршал и предисторията на Европейския съюз. София, 2010.
13. Бюрбан, Ж.-Л. Съветът на Европа. София, 1997.
14. Ван Гервен, В. Европейският съюз: Политическа общност на държави и народи. София, 2007.
15. Верхофстад, Г. Обединени европейски щати: Манифест за Нова Европа. София, 2007.
16. Зарка, Ж.-К. НАТО. София, 2002.
17. Кейган, Р. За рая и силата: Америка и Европа в новия световен ред. София, 2003.
18. Купчан, Ч. Краят на американската ера: Външната политика на САЩ и геополитиката на XXI век. София, 2004.
19. Ленарт, М. Защо Европа ще управлява XXI век. София, 2005.
20. Лукас, Е. Новата студена война. София, 2008.
21. Петев, П. Европейската политика на САЩ след Студената война. София, 2001.
22. Пиндер, Д. Европейският съюз. София, 2006.
23. Рийд, Т. Съединени европейски щати: Новата суперсила и краят на американското господство. София, 2005.

24. Рифкин, Д. Европейската мечта: Как бъдещето на Европа затъмнява американската мечта. София, 2005.
25. Тод, Е. Залезът на империята: Разпадането на американската система и войната срещу Ирак. София, 2003.
26. Чакалоф, М.-Ф. Изграждането на обединена Европа 1945-1999: Основни етапи и проблеми. 2. актуализ. изд. София, 2000.

ПРИМЕРНИ ТЕМИ

за курсови работи по дисциплината Евроатлантическо сътрудничество

1. Американският “План Маршал” и евроатлантическото сътрудничество.
2. Прерастване на Организацията за европейско икономическо сътрудничество в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.
3. Вътрешна и външна трансформация на НАТО след Студената война.
4. Политическа философия на разширяването на НАТО.
5. Дискусиите за бъдещето на НАТО.
6. Усилията на Република България за удовлетворяване на изискванията, произтичащи от членството ѝ в НАТО.
7. Взаимоотношенията НАТО – Русия.
8. Политиката на НАТО спрямо Украйна.
9. НАТО и Грузия.
10. Франция и НАТО.
11. Отношенията на Гърция с НАТО.
12. НАТО и войната в Афганистан.
13. Войната в Ирак и НАТО.
14. Операцията на НАТО в Либия.
15. Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа в началото на XXI век.
16. Пактът за стабилност и евроатлантическото бъдеще на Балканите.
17. Съветът за регионално сътрудничество.
18. Страните от Бенелюкс и евроатлантическото сътрудничество.
19. САЩ и европейската интеграция.
20. Великобритания и евроатлантическото сътрудничество.
21. Русия и евроатлантическото сътрудничество.
22. Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.
23. Отношението на САЩ към Съвета на Европа.
24. САЩ и Западноевропейският съюз.
25. САЩ и Европейската асоциация за свободна търговия.
26. САЩ и Дунавският въпрос.
27. САЩ и Общността на независимите държави.
28. САЩ и Организацията за Черноморско икономическо сътрудничество.
29. САЩ и бившите съветски прибалтийски републики.
30. Трудният път на Македония към НАТО.
31. Евроатлантическата перспектива на Босна и Херцеговина.
32. НАТО и Сърбия.
33. Външнополитическа ориентация на Черна гора.
34. Прецедентът с независимостта на Косово.
35. Дебатът за независимостта на Южна Осетия и Абхазия.
36. Исландия и евроатлантическото сътрудничество.
37. Евроатлантическата перспектива на Молдова.
38. Украйна между евроатлантическите структури и Русия.
39. Външнополитическата ориентация на Грузия в началото на XXI век.
40. Външната политика на Армения след Студената война.

41. Външнополитически приоритети на съвременен Азербайджан.
42. Мястото на Беларус в евроатлантическото пространство.
43. Сърбия – предизвикателство за международната общност.
44. Зони на нестабилност в евроатлантическото пространство.
45. Британската Общност на нациите.
46. Организацията на американските държави.
47. Северноамериканското споразумение за свободна търговия.
48. Групата Меркосур.
49. Концепцията на САЩ за “новия глобален ред” и дебатът около нея.
50. Новата среда на сигурност след Студената война.
51. Дискусиите за методите на борбата с международния тероризъм.
52. Постоянният Международен наказателен съд.
53. Страните от евроатлантическото пространство и Протоколът от Киото.
54. Евроатлантически измерения на дебатите за войната в Ирак.
55. “Троянските коне” на САЩ в Европа.
56. “Троянските коне” на Русия в Европа.
57. Ипотечната и финансовата криза в САЩ и исканията за реорганизиране на международната финансова система.

EURO-ATLANTIC CO-OPERATION
ANNOTATION

The discipline interprets the current problems of the strategic co-operation between the European and the North American states. The nature of this co-operation is characterized by both analysing the main stages it has been passing through and by revealing the forms of its activities - regional, continental and transcontinental ones. The place of the new democracies, and especially the one of the Republic of Bulgaria in the current Euro-Atlantic co-operation is outlined.